

บทความวิจัย

เรื่อง มุมมองต่อสงครามไอกินาวา (ค.ศ. 1942-1945)
กรณีศึกษาผ่านภาพยนตร์ เรื่อง Hacksaw Ridge และ Letters from Iwo Jima

โดย

นางสาวอภิญญา ฉัตรทิน

รหัสนักศึกษา 05590734

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสกลนคร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของอักษรศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสกลนคร

ชื่อเรื่อง	มุมมองต่อสงครามโอกินาวา (ค.ศ. 1942-1945) กรณีศึกษาผ่านภาพยนตร์ เรื่อง Hacksaw Ridge และ Letters from Iwo Jima
ชื่อ - นามสกุลนักศึกษา	นางสาวอภิญญา ฉัตรทิน รหัสนักศึกษา 05590734
ชื่อ - นามสกุลอาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรพร ภู่งศ์พันธุ์
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาและผลของสงครามโอกินาวา ค.ศ. 1942-1945 และศึกษามุมมองที่มีต่อสงครามโอกินาวาที่ปรากฏในสื่อผ่านภาพยนตร์เรื่อง จดหมายจากอิโวจิมา ยุทธภูมิสู้แค่ตาย (Letters from Iwo Jima) และ วีรบุรุษสมรภูมิปาฏิหาริย์ (Hacksaw Ridge) ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นก่อสงครามคือแนวคิดชาตินิยมหรือความภาคภูมิใจในความเป็นชาติของคนญี่ปุ่นที่มีต่อจักรพรรดิผู้สืบเชื้อสายจากเทพสวรรค์และวิถีนักรบที่ทำให้ชาวยุโรปมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะอุทิศตนเพื่อปกป้องวงศ์ตระกูลไม่ให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ด้วยปัจจัยดังกล่าวผนวกกับอิทธิพลของมหาอำนาจในยุคจักรวรรดินิยมส่งผลให้ญี่ปุ่นเรียนรู้ที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าพร้อมคงความรักและหวงแหนในชาติไว้เพื่อให้หลุดพ้นจากการตกอยู่ภายใต้การอำนาจของชาติตะวันตกจากการเติบโตด้านอุตสาหกรรมและความเข้มแข็งทางกองทัพทหารทำให้ญี่ปุ่นเริ่มดำเนินนโยบายตามแนวคิดของจักรวรรดินิยม ญี่ปุ่นสามารถชนะจีนแผ่นดินใหญ่และรัสเซียก่อนมีอำนาจเหนือคาบสมุทรเกาหลีได้และเปิดฉากเริ่มต้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่อ่าวเพิร์ลและจบลงด้วยความพ่ายแพ้ที่หมู่เกาะโอกินาวา นอกจากนี้ มุมมองจากสงครามที่ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องถ่ายทอดออกมา ยังเต็มไปด้วยภาพของความโหดร้าย ความรุนแรง และความสูญเสียที่เกิดขึ้นทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและพันธมิตรอย่างอเมริกา อย่างไรก็ตาม ยังมีภาพของความรักชาติและความจงรักภักดีของทหารญี่ปุ่นในสงคราม ความยากลำบากและการกินอยู่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และความไม่เต็มใจร่วมรบของทหารญี่ปุ่นบางนายที่ถึงแม้จะรักชาติยิ่งชีพแต่กลับไม่เห็นด้วยกับการก่อสงคราม อุদ্มกามณ์ที่แน่วแน่ของผู้นำทำให้พวกเขาไม่สามารถปฏิเสธและหลีกเลี่ยงสงครามได้จนเกิดเป็นโศกนาฏกรรมที่ไม่ว่าจะแพ้หรือชนะความสูญเสียก็เกิดขึ้นแล้วทั้งสิ้น

มุมมองต่อสงครามไอกินาวา (ค.ศ. 1942-1945)
กรณีศึกษาผ่านภาพยนตร์ เรื่อง Hacksaw Ridge และ Letters from Iwo Jima

นับตั้งแต่ญี่ปุ่นเข้าโจมตีอ่าวเพิร์ลบริเวณหมู่เกาะฮาวายอันเป็นฐานทัพเรือของอเมริกา ประจำภาคพื้นทะเลแปซิฟิกโดยมิได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้าในวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 เพื่อป้องกัน กองทัพเรือแปซิฟิกของอเมริกาที่อาจเข้าแทรกแซงแผนการของญี่ปุ่นที่ต้องการยึดครองเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ เหตุการณ์ในครั้งนี้ทำให้เรือรบของอเมริกาจมลงมหาสมุทรเสียหายหลายลำ อเมริกาที่ก่อนหน้านี้ไม่เห็นด้วยกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเปลี่ยนความคิดและตัดสินใจ ประกาศสงครามตอบโต้ญี่ปุ่นทันทีในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941 เนื่องจากการบุกโจมตีอย่างไม่มี สัญญาเตือนของญี่ปุ่นสร้างความตื่นตระหนกแก่ชาวอเมริกันเป็นอย่างมาก

จากความแข็งแกร่งทางการทหารของญี่ปุ่น กองกำลังที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี รวมถึง กองทัพเรือขนาดใหญ่เพราะการสนับสนุนกองเรือกำลังเสริมใต้น้ำจากเยอรมัน ความยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่น เกิดขึ้นภายในเวลาไม่กี่ปีในช่วงที่อเมริกาทำสงครามกับเยอรมัน¹ ก่อนได้โต้ตอบกับญี่ปุ่นอย่าง จริงจัง ด้วยเหตุนี้ ญี่ปุ่นจึงเข้าครอบครองดินแดนต่าง ๆ จนกลายเป็นจักรวรรดิยิ่งใหญ่ภายในเวลา 2 ปี นับจากโจมตีอ่าวเพิร์ล แต่ในปี 1944 ญี่ปุ่นกลับเสียหายอย่างหนักจากบุกเข้าสู่สู้กับจีนเพื่อยึดเมือง เหวหนานและเมืองฉางซา ผลของชัยชนะในบางส่วนของจีนทำให้จีนสามารถสนับสนุนเครื่องบินแก่ อเมริกาเพื่อบุกโจมตีญี่ปุ่นโดยเริ่มจากเกาะอิโวจิมา ก่อนบุกเข้ายึดเกาะไอกินาวาเนื่องจากเป็นสมรภูมิ เพียงแห่งเดียวที่กองทัพอเมริกาสามารถยกพลขึ้นบกเพื่อยึดครองแผ่นดินที่เป็นของญี่ปุ่นได้ เหตุการณ์ ดังกล่าวนำไปสู่การเริ่มต้นเหตุการณ์สำคัญอันเป็นส่วนหนึ่งของการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ เกิดขึ้นทั่วโลกเนื่องจากการเป็นกรณีกำลังกันของฝ่ายพันธมิตรเพื่อเอาชนะญี่ปุ่นได้ในที่สุด

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้ถูกนำไปสร้างภาพยนตร์เรื่อง จดหมายจากอิโวจิมา ยุทธภูมิผู้แค้ ตาย (Letters from Iwo Jima) โดย คลินท์ อีสต์วูด ผู้กำกับชาวอเมริกันผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสื่อ อเมริกาและญี่ปุ่นเกี่ยวกับการนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสงครามที่อิโวจิมาที่โดดเด่นและแตกต่างกับ ภาพยนตร์เรื่องอื่น ๆ อีกทั้งยังมีภาพยนตร์เรื่อง วีรบุรุษสมรภูมิปาฏิหาริย์ (Hacksaw Ridge) โดย เมล กิบสัน ผู้กำกับชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในวงการภาพยนตร์ถึงการนำผลงาน เสนอที่เป็นเอกลักษณ์และความสมจริงเกี่ยวกับความโหดร้ายและรุนแรงของสงคราม ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนำภาพสงครามที่ได้จากการบอกเล่าในจดหมายที่ขุดพบที่อิโวจิมาและเรื่องราวของทหารที่

¹ ยุทธการบริเตน (Battle of Britain) ระหว่างวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1940 - พฤษภาคม ค.ศ. 1941

ร่วมรบในสงครามมาถ่ายทอดในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป ความน่าสนใจคือสงครามที่โอกินาวาเป็นสงครามที่ยิ่งใหญ่และดุเดือดที่สุดในมหาสมุทรแปซิฟิกอันมีจุดเริ่มต้นจากประเทศที่ไม่มีประสบการณ์ด้านสงครามอย่างญี่ปุ่น อีกทั้งยังปรากฏภาพยนตร์เกี่ยวกับสงครามโอกินาวาหรือสงครามโลกครั้งที่ 2 อยู่หลายเรื่องทั้งจากผู้ผลิตฝั่งอเมริกาหรือญี่ปุ่นเอง จากความน่าสนใจดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเป็นมาและผลของสงครามโอกินาวา ค.ศ. 1942-1945 และศึกษามุมมองที่มีต่อสงครามโอกินาวาที่ปรากฏในสื่อผ่านภาพยนตร์เรื่อง จดหมายจากอิโวจิมา ยุทธภูมิจูสึแคตตาย (Letters from Iwo Jima) และ วีรบุรุษสมรภูมิปาฏิหาริย์ (Hacksaw Ridge) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นก่อสงครามและมุมมองจากภาพยนตร์ที่มีต่อสงครามอันเป็นผลต่อภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นในปัจจุบัน

ปัจจัยที่ส่งผลให้ญี่ปุ่นก่อสงคราม

ญี่ปุ่นเป็นประเทศหมู่เกาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก มีลักษณะทางภูมิประเทศเป็นประเทศหมู่เกาะ ประกอบไปด้วยเกาะใหญ่น้อยประมาณ 3,900 เกาะ ทำให้ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของญี่ปุ่นเป็นภูเขาและมีจำนวนภูเขาไฟประมาณ 1 ใน 10 จากภูเขาไฟทั้งหมดบนโลก ด้วยเหตุนี้ ญี่ปุ่นจึงเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอยู่บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดินไหวหรือสึนามิ (Tsunami) จากสภาพทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว ส่งผลให้ชาวญี่ปุ่นมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ผู้คนล้วนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเนื่องจากความเปราะบางทางถิ่นที่อยู่อาศัย ลักษณะที่เป็นเกาะมากมายทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีอิสระจากรัฐบาลกลางและปกครองตนเองด้วยระบบศักดินาสวามิภักดิ์ การมีอยู่ของจักรพรรดิและราชวงศ์จึงมั่นคงมากในญี่ปุ่นซึ่งเป็นผลให้เกิดเป็นความรักและความผูกพันที่แน่นแฟ้นมาอย่างยาวนาน

1. ความภูมิใจในชาติก่อนการรับแนวคิดชาตินิยมจากตะวันตก

“นิปปง (Nippon)” หรือ “นิฮง (Nihon)” ที่ชาวญี่ปุ่นใช้เรียกตัวเอง สันนิษฐานว่าเป็นชื่อที่ใช้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 7 ในครั้งที่ญี่ปุ่นติดต่อกับราชวงศ์สุยของจีน โดยตัวอักษรคันจิตัวแรก “日 (Ni)” แปลว่าถิ่นกำเนิดของดวงอาทิตย์ หรือ ดินแดนแห่งอาทิตย์อุทัย ซึ่งอาจหมายถึงตำแหน่งที่ตั้งของประเทศญี่ปุ่นที่อยู่ทางทิศตะวันออกของจีน หรือตามความเชื่อของชาวญี่ปุ่นว่าตนเป็นบุตรหลานแห่งสุริยเทวีและเรียกตัวเองด้วยชื่อนี้เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ว่าชาวญี่ปุ่นแตกต่างและไม่เหมือนชาติใดในโลก (วีรชัย โชคมุกดา, 2013 : 24) ด้วยลักษณะเฉพาะที่ชาวญี่ปุ่นภาคภูมิใจนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์หรือแนวคิดชาตินิยมมากขึ้นภายในญี่ปุ่นอย่างเข้มข้น โดยลัทธิชาตินิยมในญี่ปุ่นช่วงเริ่มแรก เกิดขึ้นตั้งแต่ญี่ปุ่นก่อตัวเป็นรัฐและสถาปนาราชวงศ์ยามาโตะ (Yamato) ขึ้นปกครองประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 5 โดยจักรพรรดิจินมุ (Jinmu Tennou) ปฐมจักรพรรดิราชวงศ์ยามาโตะ ผู้สืบเชื้อสายจากอะมาเตระสึ (Amaterasu Omikami) หรือ สุริยเทวี และในคริสต์ศตวรรษที่ 6-7 ญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการเมืองการ

ปกครอง จักรพรรดิของญี่ปุ่นถูกเรียกว่า เทนโน (Tennou) ที่แปลว่า ราชากจากสวรรค์ ซึ่งมาจากคำว่า เทียนหวง (Tian huang) ในภาษาจีน ที่แปลว่า จักรพรรดิเป็นผู้เดียวที่มีอำนาจปกครอง (ศิริพร ดาบเพชร, 2016 : 58) อีกทั้งยังนำแนวคิดตามลัทธิขงจื้อเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้ปกครองเข้ามาปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้น้อย ผู้น้อยมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและจงรักภักดีต่อจักรพรรดิผู้กลายเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่สืบเชื้อสายมาจากเทพ ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่าความสูงศักดิ์ของชนชั้นผู้ปกครอง ความเก่าแก่หรือความศักดิ์สิทธิ์ของเชื้อชาติญี่ปุ่นและสถาบันกษัตริย์ญี่ปุ่นที่สืบเชื้อสายจากเทพเจ้าทำให้เกิดความเหนียวแน่นของสายโลหิตที่ครองบัลลังก์สืบต่อกันมาโดยไม่ขาดสาย ตำแหน่งจักรพรรดิและตำแหน่งข้าราชการในราชสำนักล้วนเชื่อมต่อกันด้วยสายเลือดของเทพเจ้า จากความสัมพันธ์ดังกล่าวย่อมส่งผลให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นชาตินิยมในญี่ปุ่นขึ้น เกิดเป็นการปลุกฝังว่าชาติญี่ปุ่นสูงส่งกว่าชาติอื่น ๆ มีความภาคภูมิใจและมีแนวคิดของชาตินิยมอย่างเข้มข้นในเวลาต่อมา

จากผลผลิตของสวรรค์ที่ทำให้จักรพรรดิญี่ปุ่นสืบเชื้อสายจากเทพเจ้า ส่งผลให้มีสิทธิ์ในบัลลังก์ครองราชย์โดยไม่ขาดสาย แนวความคิดเหนียวแน่นในความสำคัญของสายโลหิตนี้ จึงทำให้ทั้งตำแหน่งจักรพรรดิและตำแหน่งข้าราชการเป็นลักษณะสืบสายโลหิต นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังยึดมั่นในความสามัคคีกันระหว่างศาสนาและการเมืองด้วยว่าจะต้องสอดคล้องเกื้อกูลกัน ลัทธิขงจื้อถูกญี่ปุ่นนำมาใช้เป็นนโยบายการพัฒนาบ้านเมือง ผลประโยชน์ของกลุ่มหรือของสังคมจึงอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนตัว เป็นการทำให้เกิดความรักภักดีรักชาติ และในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นก็ได้นำลัทธิการรวมกลุ่มของตนมาใช้ในการแสดงตนเป็นผู้นำด้วย

สมัยเอโดะ (Edo) ค.ศ. 1603-1868 เป็นยุคสมัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในญี่ปุ่น การปิดประเทศนับสองร้อยปีส่งผลให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมลักษณะเฉพาะของญี่ปุ่นขึ้นมากมาย การปราศจากสงครามในยุคนี้ทำให้นักบวชมีเวลาศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาบันทึกประวัติศาสตร์จากโคะจิกิ (Kojiki) ค.ศ. 712 และนิฮงโชกิ (Nihonshoki) ค.ศ. 720 ที่เขียนบันทึกประวัติศาสตร์และบอกเล่าถึงตำนานเทพผู้เป็นวีรบุรุษและวีรสตรีที่ร่วมกันสร้างประเทศญี่ปุ่นขึ้นมา โดยเฉพาะความยิ่งใหญ่ของราชวงศ์ยามาโตะที่ปกครองโดยจักรพรรดิจิมมูผู้สืบเชื้อสายจากสุริยเทวี นอกจากนี้ การนำตำนานดังกล่าวมาใช้เพื่อศึกษาเล่าเรียนยังเป็นไปเพื่อการสร้างชาติและปลุกใจเยาวชนให้มีสำนึกถึงความเป็นชาติร่วมกัน (ภัทร์อร พิพัฒน์กุล, 2014 : 11) เหล่านักบวชและนักศึกษารู้สึกภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ชาวญี่ปุ่นมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แน่นอนว่าผู้ปกครองญี่ปุ่นควรค่าแก่การเคารพในฐานะตัวแทนของสวรรค์ อีกทั้งเงินในเวลานี้ยังตกอยู่ภายใต้การปกครองของชนเผ่าแมนจู หรือราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644-1912) ซึ่งถูกมองว่าเป็นพวกต่างชนชาติและ

เข้ามาฉวยโอกาสเอาเปรียบจีนในขณะที่ระบอบการปกครองของราชวงศ์หมิงนั้นอ่อนแอ ทำให้ปัญญาชนญี่ปุ่นกลุ่มดังกล่าวไม่ได้มองจีนในขณะนั้นว่าเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอีกต่อไป

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 การศึกษาวิชาการตะวันตก หรือ ดัตช์ศึกษา (Dutch Learning) ประกอบกับกระแสต่อต้านวัฒนธรรมจีนของปัญญาชนชาวญี่ปุ่นทำให้เกิดการโจมตีจีนมากยิ่งขึ้นเนื่องจากความวุ่นวายอันเป็นผลจากการตกอยู่ภายใต้การปกครองของพวกป่าเถื่อนหรือชนเผ่าแมนจู อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงความรุ่งเรืองและยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่น ดังข้อความที่ว่า “ปัญหาของจีนทำให้จีนไม่อาจอ้างตัวว่าเป็นอาณาจักรกลางได้อีก ญี่ปุ่นควรเรียกตัวเองว่า Dai Nihon หรือ ญี่ปุ่นที่ยิ่งใหญ่” (ศิริพร ตาบเพชร, 2016 : 60) ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้อีกว่าแนวคิดชาตินิยมในญี่ปุ่นนั้นถูกพัฒนามาอย่างยาวนานและต่อเนื่องมาก่อนได้รับอิทธิพลจากตะวันตกหรือได้รับผลกระทบจากจักรวรรดินิยม

นอกจากปัจจัยทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว ยังมีแนวคิดที่เรียกว่า บูชิโด หรือ วิถีแห่งนักรบ ที่พัฒนาขึ้นในยุคที่นักรบซามูไรเริ่มเข้ามามีบทบาทในสมัยเฮอัน (Heian) ค.ศ. 794-1185 จุดกำเนิดของบูชิโดเกิดจากความเชื่อทางพุทธศาสนานิกายเซนที่เน้นการปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิเพื่อบรรลุนิพพานและสอนให้บุคคลไม่ยึดติดกับตัวตน ซามูไรจึงใช้เซนเพื่อฝึกฝนขับไล่ความกลัวและความผิดพลาด รวมไปถึงแนวคิดของชินโต ศาสนาประจำชาติญี่ปุ่นที่เชื่อว่าญี่ปุ่นเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีเทพสิงสถิตอยู่ โดยเฉพาะลัทธิบูชาสุริยเทพี ลัทธิสูงสุดของศาสนาชินโตที่ส่งอิทธิพลต่อประเพณีและวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นที่จะกราบไหว้และบูชาวิญญาณของบรรพบุรุษอันมีสายโลหิตเดียวกับเทพอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ ซามูไรจึงจงรักภักดีต่อเจ้านายและมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปกป้องแผ่นดินบ้านเกิดของตนอันเป็นดินแดนของเทพสวรรค์ นอกจากนี้ บูชิโดยังใช้หลักคุณธรรม 5 ประการของขงจื้อที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายและลูกน้อง ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรและบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่ควรถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องที่ควรมีความรักต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนที่ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน หากแต่ขงจื้อในญี่ปุ่นนั้นไม่สนใจหลักเมตตาเท่าใดนัก เป็นการแสดงความจงรักภักดีที่อาจปราศจากความเมตตาเสียด้วยซ้ำ

อีกหนึ่งแนวคิดที่สนับสนุนพฤติกรรมของนักรบญี่ปุ่นที่อุทิศชีวิตให้กับจักรพรรดิหรือชาติญี่ปุ่นอันเป็นที่รัก คือแนวคิดความละอายและ “กิริ (Giri)” สำหรับญี่ปุ่นแล้ว ความละอายในสังคมจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายและกฎเกณฑ์ในสังคม ความสำคัญเกี่ยวกับความผิดพลาดในสังคมจะรุนแรงมากเนื่องจากสร้างความอับอายให้แก่ตระกูลหรือประเทศชาติ ส่วนกิริ คือหน้าที่ที่นักรบญี่ปุ่นจะต้องปกป้องชื่อเสียงของตนไม่ให้ต่างพร้อย ดังนั้นการที่ญี่ปุ่นมีความสำนึกว่าตนไม่อาจรักษาชื่อเสียงและศักดิ์ศรีไว้ได้ในสังคมทำให้ญี่ปุ่นมีประเพณีนิยมของการฆ่าตัวตายด้วยการคว้านท้อง หรือที่เรียกว่า “เซ็ปปุกุ (Seppuku)” หรือ “ฮาราคิริ (Harakiri)” ซึ่งเป็นการฆ่าตัวตายอย่างสมเกียรติเนื่องจากได้

แสดงความจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมืองที่แท้จริงจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็นลักษณะเฉพาะของญี่ปุ่น (เพ็ญศรี กาญจนมัย, 1990 : 101-102)

หากกล่าวถึงแก่นแท้ของวิถีนักรบ ความตายคือสิ่งเดียวที่นักรบพึงเลือกเสมอหากจำเป็นต้องเลือกระหว่างความเป็นกับความตาย ทั้งนี้ เป็นเพราะบุชิตโดเน้นผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นต่อตระกูลนักรบที่ยิ่งใหญ่และชาติบ้านเมืองที่ควรปกป้อง หากนักรบเลือกความเป็นหรือเอาชีวิตรอด อาจถูกตราหน้าว่าขี้ขลาดและนำความอับอายเข้าสู่วงศ์ตระกูล ซึ่งในทางตรงกันข้าม หากเลือกความตายแล้วจะไร้ซึ่งความอับอายใดที่จะกล้ำกรายเข้ามาในชีวิต กล่าวได้ว่า นักรบคนใดสามารถยึดเหนี่ยวสถานะแห่งความตายได้อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน นักรบผู้นั้นย่อมเข้าถึงแก่นแท้แห่งบุชิตโด จากนั้นย่อมปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้โดยปราศจากความผิดพลาด นอกจากนี้ ยังมีคำปฏิญาณ 4 ประการที่นักรบพึงปฏิบัติไว้อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้รอดพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ โดยคำปฏิญาณดังกล่าว มีดังนี้

1. ไม่ละเลยวัตรปฏิบัติแห่งบุชิตโดโดยเด็ดขาด
2. ภักดีและอุทิศตนตามหน้าที่เพื่อท่านผู้ปกครองอยู่เสมอ
3. พึงปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบุพการี
4. กระตุ้นเตือนความเห็นใจของตนสำหรับทุกชีวิตที่มีความรู้สึกเพื่ออุทิศตนและปฏิบัติหน้าที่ให้แก่ผู้อื่น (โฆซิต ทิพย์เทียมพงษ์, ผู้แปล, 2015 : 40)

ด้วยแนวคิดที่ผสมผสานรวมกันจนเป็นแนวคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะแห่งบุชิตโดนี้ จึงทำให้บุชิตโดเป็นหลักการแห่งความยุติธรรม จริจใจ และซื่อสัตย์สุจริต จนมีคำพูดที่ว่า “บุชิต โนะ อิชิง” ที่แปลว่า วาจาของซามูไร ซึ่งมีความหมายว่าซามูไรจะจริงใจและสามารถทำให้เจ้านายและพวกพ้องเชื่อใจได้อยู่เสมอ และไม่ว่าจะยินดีหรือเจ็บปวดมากเพียงใด ซามูไรจะควบคุมตนเองได้และไม่แสดงอาการใด ๆ ออกมา จะสงบนิ่งทั้งการกระทำและจิตใจ ซึ่งจะทำให้ซามูไรที่ปฏิบัติตามวิถีแห่งนักรบนี้ ได้เป็นนักรบที่แท้จริงและสมบูรณ์แบบ

2. อิทธิพลตะวันตกและการปฏิรูปเมจิ

ตั้งแต่จักรวรรดินิยมเริ่มแพร่หลาย ชาติตะวันตกหลายชาติพยายามเกลี้ยกล่อมขอสร้างปฏิสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่นอยู่หลายครั้ง เริ่มจากรัสเซียที่นำพ่อค้าเข้ามาขอเปิดความสัมพันธ์ทางการค้ากับญี่ปุ่นบริเวณทางเหนือของฮอกไกโดในคริสต์ศตวรรษที่ 18 แต่รัฐบาลโทกุงาวะกลับปฏิเสธและยืนยันนโยบายอยู่โดดเดี่ยวตลอดมา ก่อนออกคำสั่งขับไล่เรือต่างชาติทั้งหมดออกจากรน่านน้ำญี่ปุ่นในปี 1837 ทั้งนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นกลับถูกกระตุ้นด้วยเหตุผลทางการค้าตามพระราชสาส์นของพระเจ้าวิลเลียมที่ 2 แห่งเนเธอร์แลนด์ว่า โลกนั้นเปลี่ยนไปแล้ว ญี่ปุ่นจะอยู่โดดเดี่ยวเช่นเดิม ไม่คบค้าสมาคมและค้าขายกับโลกไม่ได้แล้ว เพราะบรรดามหาอำนาจตะวันตกมีเครือข่ายการค้าและ

ระเบียบความสัมพันธ์ทางการทูตไปทั่วโลก (จันทร์ฉาย ภัคอธิคม, 1983 : 137) อีกทั้งยังมีสงครามฝิ่น (Opium War)² ที่ช่วยสนับสนุนคำพูดดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ญี่ปุ่นรับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและจำเป็นต้องใช้วิทยาการทางทหารที่ก้าวหน้าของตะวันตก แต่ก็ต่างถกเถียงกันเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ความกังวลจากสงครามฝิ่นต่อนโยบายอยู่โดดเดี่ยวได้ปรากฏขึ้นอย่างเห็นได้ชัดสำหรับญี่ปุ่น เนื่องจากอำนาจของอังกฤษที่ขยายตัวขึ้นในตะวันออกจนอาจกลายเป็นภัยคุกคาม ทั้งนี้ ฮอลันดาที่เข้ามาทำการค้าในญี่ปุ่นอยู่แล้วตามนโยบายซาโกกุ (Sakoku) ที่อนุญาตให้ญี่ปุ่นทำการค้าได้เฉพาะกับพ่อค้าชาวจีนและชาวฮอลันดา (Dutch East India Company, Vereenigde Oostindische Compagnie หรือ VOC) ได้เตือนเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าวและกระตุ้นให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศอย่างสมัครใจก่อนที่ชาติตะวันตกจะเข้ามาบีบบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม แม้ญี่ปุ่นจะได้รับการแจ้งเตือนล่วงหน้าแต่รัฐบาลกลับไม่มีแผนการรับมือเมื่อ พลเรือจัตวา แมทธิว ซี เพอร์รี่ (Matthew C. Perry)³ จอดเรือเทียบชายฝั่งเมืองนางาซากิ (Nagasaki) ในวันที่ 8 กรกฎาคม ค.ศ. 1853 ขณะนั้น การเมืองภายในญี่ปุ่นเริ่มเกิดความสับสน ความคิดเห็นของผู้คนเริ่มแตกออกเป็นสองฝ่าย สำนักเปิดประเทศที่ทำงานใกล้ชิดกับนักวิชาการฮอลันดาศึกษาในญี่ปุ่นให้การสนับสนุนยกเลิกนโยบายอยู่โดดเดี่ยวเนื่องจากมีความคุ้นเคยและรู้จักเทคโนโลยีตะวันตกเป็นอย่างดี ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ที่ญี่ปุ่นได้รับการถ่ายทอดจากชาวฮอลันดาขณะปิดประเทศทำให้ญี่ปุ่นเติบโตและก้าวหน้าหลายประเทศในเอเชีย นอกจากนี้ ซากุมา โชซัน (Sakuma Shozan, 1811-1864) ซามูไรนักปราชญ์ผู้มีชื่อเสียง ยังได้เสนอปรัชญาแบบแบ่งขั้วของ "วิทยาศาสตร์แบบตะวันตก แต่ด้วยวัฒนธรรมแบบตะวันออก" เพื่อเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับญี่ปุ่นภายใต้ความเป็นอิสระทางด้านการคิดและวิถีชีวิตดั้งเดิมของญี่ปุ่นเองเนื่องจากเล็งเห็นว่าญี่ปุ่นต้องการยุทธโศกปรกณ์จากตะวันตกเพื่อป้องกันตนเองและเสริมความมั่นคงให้กับประเทศถึงแม้ว่าจะต้องแลกกับการยอมต่อข้อเรียกร้องของต่างชาติที่ให้เปิดเมืองท่าเพื่อทำการค้าขายก็ตาม ทั้งนี้ ซากุมาถูกลอบสังหารในปี 1864 เพราะอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกับฝ่ายขับไล่อำนาจชนซึ่งมีความเชื่อว่าการเปิดประเทศจะนำมาซึ่งภัยพิบัติทางการเมืองและวัฒนธรรม บรรดานักลัทธิขงจื้อในญี่ปุ่นเชื่อว่าศาสนาจากตะวันตกจะกระทบต่อรากฐานทางศีลธรรมและจริยธรรมของญี่ปุ่น กล่าวคือ พวกเขาไม่ยอมรับแนวคิดของซากุมา การ

² สงครามฝิ่น (Opium War) ค.ศ. 1839-1842 เป็นผลจากการที่จีนไม่ยอมเปิดประตูการค้าเสรีตามความต้องการของชาติตะวันตก ทำให้อังกฤษไม่สามารถขายสินค้าให้จีนได้อย่างเสรีและยังต้องนำเข้าใบยาจากจีนเป็นจำนวนมาก เกิดการขาดดุลทางการค้าจำนวนมาก จนกระทั่งในปี 1820 อังกฤษได้นำฝิ่นเข้ามาค้าขายจนทำให้สถานการณ์ทางการค้าของอังกฤษดีขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้จีนกลายเป็นฝ่ายเสียดุลทางการค้าแทน อีกทั้งรัฐบาลจีนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญจึงออกกฎหมายนำเข้าฝิ่นและบังคับให้อังกฤษลงนามในข้อตกลงไม่ค้าขายฝิ่น แต่เหตุการณ์กลับย่ำแย่ อังกฤษปฏิเสธการลงนามจนก่อให้เกิดความขัดแย้งและเกิดเป็นสงครามฝิ่นจนจีนพ่ายแพ้ จีนจำเป็นต้องลงนามในสนธิสัญญานานกิงในวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1842 ต้องขอซื้อฝิ่นที่ถูกทำลาย จ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ อังกฤษ และเปิดเมืองท่าชายทะเล 5 แห่ง รวมถึงยกเกาะฮ่องกงและเกาะโดยรอบให้เป็นเขตเช่าของอังกฤษ

³ พลเรือจัตวา แมทธิว ซี เพอร์รี่ (Matthew C. Perry) นายทหารเรือระดับสูงของรัฐบาลอเมริกาที่ได้รับการแต่งตั้งและรับภารกิจสำคัญจากประธานาธิบดีมิลลาร์ด ฟิลมอร์ ให้นำเรือรบติดอาวุธเข้าถล่มดินและบีบบังคับรัฐบาลญี่ปุ่นให้ยอมเปิดทำการค้าเสรีกับอเมริกา

รับวิทยาศาสตร์แบบตะวันตกเป็นเรื่องผิดและร้ายแรง พวกเขาจะไม่ยอมให้ความเป็นญี่ปุ่นที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษถูกชาติใดกลืนกิน

จากการจอดเรือเทียบชายฝั่งของนายพลเรือเพอร์รี่ในปี 1853 เพอร์รี่ได้ยื่นข้อเสนอเพื่อให้ญี่ปุ่นสร้างความสัมพันธ์ทางสนธิสัญญาระหว่างที่รอการตอบรับเกี่ยวกับการเปิดประเทศ คณะมนตรีของรัฐบาลบากุฟูที่มี อาเบะ มาซาฮิโร (Abe Masahiro) เป็นเสนาบดีการคลังเกิดความลังเลในข้อตกลงดังกล่าวและขอเวลาพิจารณาคำตอบหนึ่งปีก่อนจะแจ้งให้ทราบ สองเดือนต่อมา คณะทูตรัสเซียได้ส่งเรือมาที่เมืองนางาซากิและขอเจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่นเกี่ยวกับสัญญาการค้าขายเช่นเดียวกันภายใต้ความขัดแย้งระหว่างนักวิชาการและฝ่ายต่อต้านชาติตะวันตกที่มีอยู่ก่อนแล้วทำให้อาเบะไม่สามารถตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาด ขุนนางในราชสำนักและพวกโตเมียวต่างพากันเห็นพ้องตรงกันอย่างแน่นอนว่าจะไม่คบค้าสมาคมกับต่างชาติ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลญี่ปุ่นไม่ได้ปฏิเสธชาติตะวันตกอย่างจริงจังเพราะเกรงว่าจะเกิดการบาดหมางกับมหาอำนาจแต่กลับทำสัญญาชั่วคราวกับนายพลเพอร์รี่พร้อมเปิดเมืองท่าสองเมือง คือ เมืองชิโมดะ (Shimoda) และเมืองฮะโกดะเตะ (Hakodate)⁴ ก่อนถูกบีบบังคับให้เปิดเมืองท่าอูรูงะอีกครั้งด้วยเรือรบ 7 ลำ ส่งผลให้ในเวลาต่อมา ญี่ปุ่นได้ตกลงในสัญญาการค้าขายกับรัสเซีย อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ในเมืองท่าแห่งเดียวกับอเมริกา เหตุการณ์ดังกล่าวยิ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มชาวญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก สถานการณ์ที่ไม่มีตัวอย่างให้ญี่ปุ่นได้ศึกษาแนวทางในครั้งนี้จึงนำไปสู่ความอ่อนแอของรัฐบาลโชกุนเนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถจัดการความขัดแย้งภายในประเทศได้และจักรพรรดิยังไม่มีบทบาทและอำนาจในการออกคำสั่งมากเพียงพอ จนในที่สุด อาเบะที่ชราภาพมากแล้วจึงลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีการคลัง ผู้ที่รับหน้าที่แทนคือ ฮอทตะ มาซาฮิโร (Hotta Masahiro) โตเมียวที่ผู้มีความรู้พิเศษเกี่ยวกับการต่างประเทศ ฮอทตะเปิดท่าเรือทุกแห่งในประเทศให้แก่ชาวต่างชาติเพื่อเข้ามาค้าขาย ส่งผลให้ในเวลาต่อมา รัฐบาลโชกุนของญี่ปุ่นได้ลงนามในสนธิสัญญาไมตรีและพาณิชย์ระหว่างสหรัฐและจักรวรรดิญี่ปุ่น (Treaty of Amity and Commerce Between the United States and the Empire of Japan) หรือ สนธิสัญญาแฮร์ริสที่อ่าวอะโตะในวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1858 โดยสนธิสัญญานี้มีเนื้อหาเปิดเมืองท่าคะนะงะวะ (Kanagawa) ให้เป็นท่าเรือค้าขายกับอเมริกาตลอดจนให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตแก่ชาวต่างชาติ ข้อตกลงดังกล่าวประสบความสำเร็จได้ด้วยการเจรจาของ ทาวน์เซนด์ แฮร์ริส (Townsend Harris) นักการทูตและกงสุลชาวอเมริกันที่เข้ามาเป็นประจําญี่ปุ่นได้เป็นคนแรกในสมัยเอโดะ และจากความรู้ด้านสงครามระหว่างประเทศของฮอทตะที่ทำให้เขาเชื่อว่าหากญี่ปุ่นปฏิเสธกงสุลจากอเมริกาจะทำให้เกิดการตอบสนองที่รุนแรงกลับมายังประเทศ จึงทำให้ฮอทตะยอมรับกงสุลและข้อตกลงตามสนธิสัญญาทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การลงนามยังจำเป็นต้องโน้มน้าวให้จักรพรรดิยอมรับ

⁴ เมืองฮะโกดะเตะ (Hakodate) หรือ ฮอกไกโด (Hokaido) ในปัจจุบัน

สนธิสัญญาดังกล่าว ฮอทตะพยายามอย่างมากเกี่ยวกับนโยบายเปิดประเทศแต่ไม่สามารถขอราชาอนุญาตจากจักรพรรดิได้เนื่องจากการต่อต้านชาติตะวันตกที่รุนแรงในกลุ่มขุนนางและไคเมียวในราชสำนัก ปัญหาที่ไม่สามารถจัดการได้ให้เสร็จสิ้นเหล่านี้จึงทำให้ฮอทตะลาออกจากตำแหน่งในที่สุด

เสนาคณบดีการคลังคนต่อมาคือ ออิ นะโอะสุเกะ (Ii Naosuke) ผู้อาวุโสสูงสุดในรัฐบาลโทคุงาวะ ออิได้ทำสัญญาการค้าเพื่อเปิดเมืองท่าให้แก่อเมริกาในปี 1858 รวมไปถึงสัญญากับรัสเซีย อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และฝรั่งเศสโดยไม่ให้จักรพรรดิลงนาม การกระทำของออิสร้างความเกลียดชังให้กับคนในประเทศเป็นอย่างมาก และในช่วงเวลาเดียวกันยังได้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างออิและไคเมียวที่มองว่าออิต้องการรวมอำนาจให้เป็นของตนเองเพียงผู้เดียว ส่งผลให้เกิดการแต่งตั้ง โทคุกาวะ โยชิโนะบุ (Tokugawa Yoshinobu) ขึ้นเป็นโชกุนเพื่อปฏิรูปรัฐบาลโชกุนและขับไล่ชาติตะวันตกออกจากประเทศโดยมีพรรคพวกฝ่ายขุนนางที่ฝักใฝ่ฝ่ายจักรพรรดิให้การสนับสนุนอยู่ เมื่อออิทราบเกี่ยวกับอุบายดังกล่าวจึงสั่งขังขุนนางเหล่านั้นและลงโทษด้วยวิธีฮาราคีรี ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้ชาวญี่ปุ่นรู้สึกโกรธแค้นออิมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ในปี 1860 ออิถูกซามูไรและโรนิน⁵ ฆ่าตาย นอกจากนี้เหล่าซามูไรยังช่วยกันทำร้ายชาวต่างชาติในประเทศด้วยความเกลียดชัง นับเป็นสถานการณ์ที่วุ่นวายเนื่องจากสนธิสัญญาที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นโดยเฉพาะขุนนางและไคเมียวในราชสำนักไม่พอใจกับการเข้ามาของชาติตะวันตกและถือโอกาสโค่นล้มตำแหน่งโชกุนด้วยเหตุผลที่ว่า การสร้างสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตกเป็นความผิดร้ายแรงเนื่องจากประเทศชาติเสียผลประโยชน์ทางการค้า เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจเพราะชาวนาถูกกดขี่อย่างหนักจนเกิดการเรียกร้องขึ้นหลายครั้ง และประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ ญี่ปุ่นควรกลับมาให้ความสำคัญกับจักรพรรดิให้ยิ่งใหญ่เช่นอดีตที่เคยเป็นมา ทำให้ในปี 1862 รัฐบาลโชกุนได้ลงนามประกาศขับไล่ชาติตะวันตกและยินยอมมอบอำนาจบริหารของตนให้แก่สมเด็จพระจักรพรรดิ (ยูปีเตอร์, ผู้แปล, 2013 : 299-304)

ทั้งนี้ การฟื้นฟูบทบาทของจักรพรรดิดังกล่าวไม่ได้ส่งผลดีนัก กลุ่มผู้นำจากแคว้นโชชูและแคว้นซัตสึมะซึ่งถูกรัฐบาลกีดกันจากการมีส่วนร่วมกันในรัฐบาลกลางมาตลอดนับตั้งแต่การเข้ามาของนายพลเพอร์รี่ได้กลับมามีบทบาทอีกครั้ง โชชูและซัตสึมะวางตัวเป็นศัตรูกับโทคุกาวะด้วยเหตุผลที่ว่าทั้งสองแคว้นนี้ไม่ได้รับผลดีทางเศรษฐกิจที่ดีพอซึ่งต่างกับแคว้นหรือเมืองอื่น ๆ ในประเทศ นอกจากนี้จำนวนซามูไรและนักรบของทั้งสองแคว้นยังมีมากพอที่จะร่วมมือกันเพื่อล้มล้างโทคุกาวะให้ได้ ทำให้วันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1868 โชชูและซัตสึมะบุกเข้ายึดพระบรมมหาราชวังและดำเนินการให้จักรพรรดิเมจิ (Mutsuhito tennou) ขณะยังทรงพระเยาว์ประกาศยกเลิกรัฐบาลโทคุกาวะ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดสงครามกลางเมืองที่เรียกว่า สงครามโบชิน (Boshin Sensou) ระหว่างปี 1868-1869 ก่อนจบลงด้วยการยอมจำนนของโยชิโนะบุเพื่อรักษาตระกูลโทคุกาวะเอาไว้และจะ

⁵ โรนิน คือ ซามูไรที่ไม่มีเจ้านายหรือสังกัดอยู่

สามารถมีส่วนร่วมกับรัฐบาลได้ในอนาคต นับเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปเมจิอย่างจริงจัง จักรพรรดิได้ย้ายที่ประทับจากเมืองเกียวโตมายังเมืองเอโดะก่อนเปลี่ยนชื่อเมืองเอโดะเป็นโตเกียว เมืองหลวงในปัจจุบัน (ประเสริฐ จิตต์วิวัฒน์พงศ์, 1985 : 87-90)

เมื่อเข้าสู่สมัยเมจิ (Meiji, ค.ศ. 1868-1912) ญี่ปุ่นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้จากชาติตะวันตกโดยเฉพาะในช่วงที่ญี่ปุ่นกำลังปรับตัวเพื่อความอยู่รอดตามข้อตกลงในสนธิสัญญาแฮร์ริส ส่งผลให้เกิดเป็นอุดมการณ์ความคิดเดียวกันแม้ว่าจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ เพื่อปกป้องประเทศจากชาติตะวันตกและแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมให้ญี่ปุ่นมีฐานะเทียบเท่ากับชาติตะวันตก ชาวญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องมีความสำนึกในความเป็นชาติโดยยึดจักรพรรดิให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและยอมรับวิธีการพัฒนาประเทศจากชาติตะวันตกทั้งด้านการทหารและด้านอุตสาหกรรมที่จะทำให้เศรษฐกิจของญี่ปุ่นรุ่งเรืองและมีกองทัพทหารที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ การสร้างความเป็นชาติยังกลายเป็นภารกิจสำคัญสำหรับผู้นำเมจิ ญี่ปุ่นได้เคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วผ่านการสถาปนาโครงสร้างเมืองให้เป็นมีลักษณะของเมืองรวมศูนย์อำนาจในปี 1869 โดเมียวได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดในแต่ละเมืองที่ตนปกครองอยู่ภายใต้อำนาจของจักรพรรดิ ยกเลิกระบบแคว้นให้เป็นระบบจังหวัดที่ปกครองโดยผู้ที่แต่งตั้งจากรัฐบาลกลาง และในปี 1871-1873 ฟุกุซาวะ ยูคิชิ (Fukuzawa Yukichi) นักปราชญ์คนสำคัญที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับฮอลันดาศึกษาและค้นคว้าวิทยาศาสตร์ สังคม รวมถึงขนบธรรมเนียมของชาติตะวันตก ฟุกุซาวะได้ตั้งจากการเขียนหนังสือ “สถานการณ์ในตะวันตก (Conditions in the West)” ในปี 1866 เขานำเสนอมุมมองการใช้ชีวิตในสังคมตะวันตกที่กลายเป็นที่นิยมในญี่ปุ่น เนื่องจากเป็นประเด็นที่ทันสมัยและน่าสนใจอีกทั้งยังแปลกอย่างมากสำหรับชาวญี่ปุ่น ฟุกุซาวะคิดว่าญี่ปุ่นควรได้เรียนรู้วิทยาการและการจัดการโครงสร้างชีวิตพื้นฐานจากตะวันตกหลายประการ เช่น การสร้างโรงเรียน โรงพยาบาลธนาคาร บริษัทประกันภัย หนังสือพิมพ์ โรงงาน การเลือกตั้ง และการเก็บภาษีอากร เพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและเล็งเห็นว่าอเมริกาจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับญี่ปุ่นในฐานะที่เคยประสบความสำเร็จอย่างล่ำซำเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังมี โมริ อะริโนริ (Mori Arinori) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดหลักสูตรการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างชาติ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมบันไซ (Banzai)⁶ หรือการตะโกนคำว่า “บันไซ” เพื่อแสดงความเคารพและถวายพระพรแต่สมเด็จพระจักรพรรดิให้มีพระชนมายุยืนนานในปี 1889 เพื่อปลุกฝังความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิก่อนเข้าสู่ยุคลัทธิทหารนิยมอย่างจริงจังในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 (ศิริพร ดาบเพชร, 2016 : 61-62) นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมจิขึ้นในวันที่ 11

⁶ การใช้บันไซพบได้มากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นมักจะร่วมกันตะโกนเพื่อปลุกใจตนเองว่า “天皇陛下万歳!” (Tenno heika banzai!) หรือ Long Live the Emperor ก่อนเริ่มการสู้รบหรือยามที่มีศึกสงคราม

กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1889 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ยกเลิกระบอบศักดินาสวามิภักดิ์และรวมศูนย์อำนาจไว้ที่กรุงโตเกียว หรืออาจกล่าวได้ว่าอำนาจอธิปไตยทั้งหมดของญี่ปุ่นภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญจะเป็นของจักรพรรดิแต่เพียงผู้เดียว

จากความเป็นชาตินิยมที่เข้มแข็งและความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องการมีฐานะเทียบเท่ากับมหาอำนาจตะวันตกและต้องการครอบครองแหล่งวัตถุดิบในเอเชียตะวันออก ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายต่างประเทศในเชิงรุกและนี่ก็ถึงเกาหลีเป็นประเทศแรกเนื่องจากญี่ปุ่นกังวลถึงความมั่นคงของประเทศเกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟสายทรานส์ไซบีเรีย (Trans-Siberian) ของรัสเซียที่ต้องอาศัยสถานีปลายทางน้ำอุ่นในเกาหลีหรือแมนจูเรียได้ ขณะเดียวกันเกาหลีในช่วงนี้ยังตกอยู่ภายใต้การควบคุมของจีน ส่งผลให้ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1894 ญี่ปุ่นประกาศสงครามกับจีน (The Sino-Japanese War) เพื่อครอบครองคาบสมุทรเกาหลีและเอาชนะจีนได้ในที่สุด จากเหตุการณ์ดังกล่าว จีนจึงสูญเสียอำนาจเหนือคาบสมุทรเกาหลีแหลมเหลียวตง และได้หวั้นให้กับญี่ปุ่น ชัยชนะที่ญี่ปุ่นได้รับทำให้ญี่ปุ่นภาคภูมิใจในความยิ่งใหญ่ของตนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ในปี 1904-1905 ญี่ปุ่นจึงเข้าปิดล้อมพอร์ตอาเธอร์ (Port Arthur) และฐานทัพเรือที่แหลมเหลียวตง⁷ ในดินแดนแมนจูเรียในเวลาต่อมา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพื้นที่ที่รัสเซียสนใจและมองว่าเป็นเขตผลประโยชน์ของรัสเซีย (ศิริพร ดาบเพชร, 2016 : 64) ผลการรบคือกองทัพญี่ปุ่นได้รับชัยชนะอีกครั้งโดยปราศจากการเข้าขัดขวางของอเมริกาในขณะที่กำลังสู้รบกับเยอรมันอยู่ ความยิ่งใหญ่ของประเทศโลกที่สามอย่างจีนและรัสเซียที่ญี่ปุ่นสามารถโค่นล้มได้นำไปซึ่งการเปลี่ยนแปลงของขั้วอำนาจโลก นับเป็นครั้งแรกของเอเชียที่มีประเทศมหาอำนาจเกิดขึ้นนอกเหนือจากชาติตะวันตก ส่งผลให้ในปี 1914 ญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเนื่องจากมองเห็นโอกาสที่ดีจากสงครามในยุโรปที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น แนวคิดจักรวรรดินิยมทำให้ญี่ปุ่นต้องการขยายอิทธิพลในจีน เอเชีย และแปซิฟิกเรื่อยมาจนวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1938 ญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบาย "การจัดระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออกและการสร้างวงไพบูลย์ร่วมแห่งมหาเอเชียบูรพา (New order in East Asia and the Greater East Asia Co-Prosperity Sphere)" และเริ่มสงครามแปซิฟิก (Pacific War) หรือ สงครามมหาเอเชียบูรพา (Greater East Asia War) อย่างเป็นทางการ เมื่อญี่ปุ่นโจมตีฐานทัพอเมริกาที่อ่าวเพิร์ลในวันที่ 7 และ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941

⁷ หรือสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น (Russo-Japanese War) ค.ศ. 1904-1905 สงครามครั้งใหญ่ครั้งแรกในศตวรรษที่ 20 จากลัทธิจักรวรรดินิยมของรัสเซียและญี่ปุ่น

ผลของสงคราม

จากการโจมตีเกาะโอกินาวาที่เริ่มขึ้นในวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ. 1941 และยุติลงเมื่ออเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณูลงที่เมืองฮิโรชิมาในวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1945 และเมืองนางาซากิในวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1945 เพื่อให้ญี่ปุ่นยอมจำนนอย่างไม่มีเงื่อนไข เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นร้องขอให้ยุติสงครามภายใต้ข้อตกลงที่จักรพรรดิฮิโรฮิโตะจะยอมครองบัลลังก์ภายใต้การดูแลของฝ่ายพันธมิตรและได้ลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกอย่างเป็นทางการในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 ที่เมืองโตเกียว นอกจากนี้ อเมริกายังมีความต้องการที่จะทำลายฐานทัพอากาศ โรงงานสร้างอาวุธ รวมถึงยกเลิกศาลทหารและกระทรวงกลาโหม^๘ ตลอดจนถึงโทซและปลดผู้นำในสงครามทั้งหมดเพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จในญี่ปุ่น แต่ปัญหาที่ยุ่งยากสำหรับนายพล ดักลาส แมกอาร์เธอร์ (Douglas MacArthur) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของอเมริกา คือสถาบันจักรพรรดิที่เข้มแข็งของญี่ปุ่น นายพลแมกอาร์เธอร์แสวงหาวิธีที่จะนำจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ (Hirohito Tennou) ขึ้นศาลเพื่อรับบทลงโทษในฐานะอาชญากรสงคราม ขณะเดียวกัน ที่ปรึกษาของจักรพรรดิได้ดำเนินการเปลี่ยนภาพพจน์ของพระองค์โดยให้จักรพรรดิฮิโรฮิโตะทรงประกาศสละสิทธิ์การเป็นจักรพรรดิในวันปีใหม่ ค.ศ. 1946 ประกาศดังกล่าวเรียกกันว่า “ประกาศความเป็นมนุษย์ (Declaration of Humanity)” มีความสำคัญว่า “ความผูกพันระหว่างสหรัฐอเมริกาประชาชนของเรา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจและความเชื่อโบราณ ความผูกพันนี้ไม่ได้อยู่กับแนวความคิดที่ว่าจักรพรรดิทรงเป็นเทพ หรือประชาชนญี่ปุ่นเหนือกว่าชาติอื่นและโชคชะตากำหนดให้มาปกครองโลก” (ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์, 1985 : 246) จากประกาศดังกล่าวทำให้นายพลแมกอาร์เธอร์มองว่าจักรพรรดิจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรักษาความมั่นคงทางการเมืองและจะช่วยสนับสนุนอเมริกาตลอดจนเอื้อให้การปฏิรูปญี่ปุ่นเป็นไปอย่างง่ายดาย ด้วยเหตุนี้ จึงโน้มน้าวให้รัฐบาลวอชิงตันรักษาสถาบันจักรพรรดิไว้เพื่อเป็นประมุขของรัฐประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่แห่งญี่ปุ่น

หลังตกอยู่ภายใต้การปกครองของสหรัฐฯ ญี่ปุ่นได้ปฏิรูปสังคมและวัฒนธรรมผ่านการแก้ไขรัฐธรรมนูญชั่วคราวที่ประกาศใช้ในเดือนพฤศจิกายนปี 1946 ส่งผลให้สภาพสังคมญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไปหลายประการ ได้แก่ การยกฐานะสตรีญี่ปุ่นในมาตราที่ 14 ที่ระบุว่าประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย และในมาตราที่ 24 ที่ระบุว่าการทำงานเป็นเรื่องของการตกลงของคู่สมรส หญิงและชายมีสิทธิ์ในชีวิตสมรสร่วมกัน การรับมรดก การจัดการทรัพย์สินที่สามารถครอบครองได้อย่างเท่าเทียม อีกทั้งยังให้สิทธิ์การหย่าร้างแก่สตรีเช่นเดียวกัน นอกจากยกฐานะสตรีแล้ว อเมริกายังออกคำสั่งยกเลิกศาสนาชินโตในฐานะศาสนาประจำชาติเนื่องจากเล็งเห็นว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดความวุ่นวายไปจนถึงสงครามรุกรานชาติอื่น ๆ ด้วยความเชื่อที่ว่าชาติญี่ปุ่น

^๘ ต่อมาใช้ชื่อว่า กองกำลังป้องกันตัวเอง ซึ่งจัดตั้งขึ้นแทนที่กองทัพทหารญี่ปุ่นที่ถูกยุบ

นั้นมีจักรพรรดิที่สืบเชื้อสายมาจากสุริยเทวี ดังนั้น คำสั่งชี้แจงฐานะใหม่ของศาสนาซินโตจึงมีดังต่อไปนี้

1. ห้ามทางการอุดหนุนศาสนาซินโตด้วยประการใดๆ
  2. ห้ามใช้ศาสนาซินโตมาปลุกกระดมประชาชนให้รุกรานผู้อื่น
  3. ยกเลิกการสอนศาสนาซินโตในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในการโฆษณาชวนเชื่อและล้างสมองนักเรียน
  4. ไม่ใช่เงินงบประมาณของรัฐในพิธีกรรมของศาสนาซินโต
  5. ห้ามตีพิมพ์จำหน่ายแจกจ่ายหนังสือแจ้งหลักพื้นฐานของโครงสร้างรัฐและเลิกใช้คำว่า "โลกทั้งหมดอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน" หรือคำเฉพาะต่าง ๆ ทางศาสนาซินโต ลัทธิชาตินิยม และลัทธิชาตินิยมรุนแรง
  6. ห้ามใช้ศาสนาในเรื่องการเมือง ทุกศาสนามีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย
  7. ให้ยุติความเชื่อที่ว่าจักรพรรดิญี่ปุ่นมีความสูงส่งกว่าประมุขของประเทศอื่น ๆ
- (พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล, 2015 : 27)

การเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นกับญี่ปุ่นอีกประการหนึ่ง คือการที่อเมริกายกเลิกตำราเรียนแบบเก่าที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาตินิยมให้เป็นแบบเรียนที่มีเนื้อหาที่สนับสนุนประชาธิปไตยและความสงบสุขแก่สังคมโลก นับเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาของญี่ปุ่นที่แตกต่างจากช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างมาก จากการที่ญี่ปุ่นได้พัฒนาและปฏิรูปประเทศอย่างต่อเนื่องภายหลังสงครามจนกลายเป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจและมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูงแล้วนั้น สงครามเกาหลีในปี 1950 ยังเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นที่อยู่ภายใต้การยึดครองของอเมริกา กลายเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกเครื่องมือ เครื่องอุปโภคบริโภค และยุทธโธปกรณ์ให้กับทหารอเมริกันที่สู้รบในสงคราม ทำให้อุตสาหกรรมเหล็ก สิ่งทอ และสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ของญี่ปุ่นได้กลับมาฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง ญี่ปุ่นจึงสามารถนำเงินที่ได้จากการส่งออกสินค้าเหล่านี้ในสงครามเกาหลีไปใช้เป็นทุนสำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมภายในประเทศ ต่อมา ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเกาหลีในปี 1953 ในช่วงเวลานี้เอง ญี่ปุ่นก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจและพัฒนาขึ้นจนไม่เหลือภาพความยากจนจากสงครามที่โหดร้ายและยาวนาน ระบบครอบครัวที่เคยเข้มงวดกลับเริ่มเลือนหายไป ค่านิยมในเรื่องความอดุสาหะและความพยายามเริ่มเสื่อมถอยลงในช่วงระหว่างปี 1960-1970 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเกิดการปฏิรูปรัฐธรรมนูญและการศึกษาในทันสมัยและมุ่งเน้นให้สร้างความสงบสุขภายในญี่ปุ่น ในส่วนของความเป็นชาตินิยมที่เข้มข้นมาอย่างต่อเนื่องในอดีตกลับไม่ได้สูญหายไปภายหลังจากสงคราม กลุ่มชาตินิยมหรือกลุ่มปัญญาชนบางกลุ่มได้กลายเป็นกลุ่มทางศาสนาหรือกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ที่ยังคงขับเคลือนประเด็นต่าง ๆ ในสังคมญี่ปุ่นอย่างสุดโต่งและเข้มข้นจนเป็นประเด็นที่ได้รับการตอบรับในสังคมในช่วงหลังทศวรรษ 1990 เช่น การปรับแก้รัฐธรรมนูญให้

เหมาะสมกับญี่ปุ่นในยุคหลังสงคราม การเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของญี่ปุ่น นโยบายของรัฐที่ควรปกป้องผลประโยชน์และชื่อเสียงของประเทศ และการส่งเสริมการศึกษาที่ควรปลูกฝังความภาคภูมิใจในความเป็นญี่ปุ่นเอาไว้ นอกจากนี้ สังคมญี่ปุ่นยังคงหลงเหลือแนวคิดของบูชิโดไว้ผ่านภาพของพนักงานหรือนักธุรกิจที่ทำงานให้บริษัทอย่างจงรักภักดี สละเวลาส่วนตัวและอุทิศตนให้แก่องค์กรเดียวไปตลอดชีวิต กลายเป็นวัฒนธรรมที่ยังรากลึกลงในวิถีชีวิตของคนญี่ปุ่นตลอดมา

มุมมองต่อสงครามโอกินาวาที่ปรากฏในภาพยนตร์

ชัยชนะจากสงครามและความยิ่งใหญ่ด้านการทหารรวมถึงอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าของญี่ปุ่นอันนำไปสู่สมรรถภูมิสุดท้ายก่อนญี่ปุ่นจะยอมจำนนต่อกองทัพอเมริกาที่โอกินาวานั้น กล่าวได้ว่าสงครามในครั้งนี้เป็นสงครามครั้งสำคัญที่คนทั่วไปรู้จักกันทั่วโลก ประวัติศาสตร์จารึกไว้ว่าเป็นการรบที่ดุเดือดที่สุดของสงครามแปซิฟิกในสงครามโลกครั้งที่ 2 และถือเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสังคมญี่ปุ่นดังที่เห็นผลในปัจจุบัน สื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อภาพยนตร์ได้หยิบยกสงครามดังกล่าวขึ้นมาถ่ายทอดในมุมมองและความคิดที่แตกต่างกันออกไป ทั้งภาพของความรุนแรง ความสูญเสีย หรือความยากลำบากของทหารญี่ปุ่นที่สร้างความรู้สึกร่วมใจต่อผู้คนที่ร่วมสงครามโอกินาวา ดังที่จะอภิปรายต่อไปนี้

1. ภาพยนตร์สะท้อนความโหดร้ายของทหารญี่ปุ่น

ภาพยนตร์ เรื่อง “วีรบุรุษสมรรถภูมิปาฏิหาริย์ (Hacksaw Ridge)” เข้าฉายในปี 2016 โดย เมล กิบสัน ผู้กำกับชาวอเมริกัน ที่สร้างจากเรื่องจริงของพลทหารเดสมอนด์ ดอสส์ แพทย์สนามในสมรภูมिरบที่โอกินาวา ซึ่ง แฮ็กซอร์ ริดจ์ คือแนวสันเขาที่กองทัพอเมริกาใช้เรียก “หน้าผามาเอเดะ” ในเกาะโอกินาวาเนื่องจากการบุกโจมตีโอกินาวาในครั้งนี้ทำได้เพียงปีนหน้าผานี้ขึ้นไปเท่านั้น ชื่อ แฮ็กซอร์ ริดจ์ มาจากการเปรียบเปรยว่าทหารญี่ปุ่นเหมือนกับเลื่อยที่สังหารกองทัพอเมริกาได้ทุกครั้งทีปีนหน้าผานี้ขึ้นไป ทั้งนี้ เนื่องจากโอกินาวาเป็นสมรภูมิเพียงแห่งเดียวที่กองทัพอเมริกาสามารถยกพลขึ้นบกเพื่อยึดครองแผ่นดินที่เป็นของญี่ปุ่น การกระหน่ำสังหารกองทัพอเมริกาที่บุกโจมตีเข้ามาจึงเป็นไปอย่างอุทิศชีวิต อีกทั้งยังมีพิธีฮาราคิรีของพลเอกอุซิมะ มิตสึรุ ผู้บัญชาการรบที่โอกินาวาที่ฆ่าตัวเองตายด้วยพิธีดังกล่าวหลังรายงานความพ่ายแพ้และนับเป็นจุดสิ้นสุดสมรภูมिरบที่โอกินาวา

เนื้อเรื่องช่วงครึ่งแรกกล่าวถึงการเข้ารับเกณฑ์ทหารของพลทหารดอสส์ หากแต่ความเคร่งในศาสนาและอุดมการณ์อันแน่วแน่ว่าจะไม่ฆ่าเพื่อนมนุษย์ของเขาทำให้เขาไม่สามารถฝึกซ้อมรบและขึ้นศาลทหารอยู่บ่อยครั้งเกี่ยวกับการปลดดอสส์ออกจากกองทัพและส่งเขากลับบ้าน ภาพยนตร์ถ่ายทอดและเล่าเรื่องราวความพยายามที่จะช่วยเหลือประเทศชาติของเขาในสงครามจนท้ายที่สุดแล้วนายทหารทุกคนรวมถึงผู้บังคับบัญชาต่างเห็นพ้องตรงกันว่าดอสส์มีคุณสมบัติของทหารที่ดี และถึงแม้

จะจับปืนไม่ได้แต่ดอสส์จะได้เข้าร่วมรบในฐานะแพทย์สนาม เรื่องราวของพลทหารดอสส์จบลงเพียงเท่านี้ก่อนภาพยนตร์จะดำเนินเรื่องเข้าสู่สงคราม การโจมตีจากญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นทันทีหลังจากกองทัพอเมริกาเข้าสู่บริเวณหน้าผาเอ็ทซอร์ สงครามดำเนินไปอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ทหารญี่ปุ่นไม่เปิดโอกาสให้ทหารอเมริกาหยุดพักจากสมรภูมิอันดุเดือดนี้ กองทัพทหารอเมริกาที่ส่งขึ้นหน้าผาไปสู่รบถูกทหารญี่ปุ่นถล่มโจมตีทำให้จำนวนทหารของอเมริกาในตอนนั้นเริ่มร่อยหรอ พลทหารดอสส์ที่ประจำการอยู่บนหน้าผาเริ่มอ่อนกำลังสำหรับการช่วยเหลือทหารบาดเจ็บอีกทั้งยังต้องหลบหนีทหารญี่ปุ่นบนเกาะให้ได้เพื่อความอยู่รอด สงครามดำเนินไปจนอเมริกาไม่เหลือทหารเพียงพอสำหรับการบุกยึดเกาะได้ในครั้งถัดไป จนกระทั่งการทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ลงบนเกาะฮิโรชิมาและเกาะนางาซากิที่สามารถหยุดยั้งการโจมตีจากญี่ปุ่นได้ เหตุการณ์ในครั้งนี้ส่งผลให้อเมริกาชนะสงครามได้ในที่สุด

จากภาพยนตร์ อาจไม่เห็นภาพทหารญี่ปุ่นชัดเจนมากนัก แต่การบอกเล่าเรื่องราวผ่านทหารแต่ละนายที่บาดเจ็บและการรายงานสถานการณ์บนหน้าผาเอ็ทซอร์มาตลอดทำให้เข้าใจสถานการณ์ได้เป็นอย่างดีว่ากองทัพทหารอเมริกาถูกเหล่าทหารญี่ปุ่นโจมตีรุนแรงมากเพียงใด นอกจากนี้ ภาพยนตร์ยังนำเสนอถึงความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ของดอสส์ที่พยายามปฐมพยาบาลให้กับทหารญี่ปุ่นที่กำลังบาดเจ็บในตอนที่ยังเผชิญกับที่อุโมงค์ใต้ดินก่อนนำมาส่งที่โรงพยาบาลสนาม เหตุการณ์ดังกล่าวอาจเป็นไปตามแนวคิดของ สรวิศ ชัยนาม (2012) เกี่ยวกับ “อัตลักษณ์แห่งชาติอเมริกันและมนุษยธรรมเชิงนิเวศ” ที่ปรากฏในภาพยนตร์อเมริกาหลาย ๆ เรื่อง การช่วยเหลือทหารญี่ปุ่นที่บาดเจ็บของพลทหารดอสส์เป็นไปตามที่สรวิศอธิบายไว้ว่าอเมริกาต้องการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของความกระหายสงครามภายหลังสงครามเวียดนามสิ้นสุดลงด้วยวาทกรรมของการช่วยชีวิตและการปกป้องที่ถ่ายทอดออกมาผ่านภาพยนตร์ อเมริกาสร้างภาพความเป็นทหารในสงครามที่เป็นมิตรและพร้อมให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์ และไม่ใช่เพียงต้องการทำลายภาพความโหดร้ายเพียงเท่านั้น หากแต่ยังต้องการให้เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำไม่สามารถหลีกเลี่ยงการขอความช่วยเหลือจากอเมริกาได้ อย่างไรก็ตาม ในตอนจบของภาพยนตร์มีบทสัมภาษณ์ของเดสมอนด์ ดอสส์ และนายทหารคนสำคัญในสงครามโอกินาวาที่ยังมีชีวิตอยู่ในปี 2003 ใจความโดยสรุปกล่าวถึงความยาวนานของสงครามและสนามรบที่เต็มไปด้วยผู้คนที่ยบาดเจ็บ พวกเขา รู้สึกหดหู่และไม่ได้ยินดีกับสงครามในครั้งนี้มากนัก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงคิดว่าการสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวของอเมริกาอาจเป็นแค่เหตุผลหนึ่งที่ทำให้ภาพยนตร์เรื่องนี้ถูกผลิตขึ้นมา ภาพลักษณ์ที่โหดร้ายและรุนแรงของทหารญี่ปุ่นในช่วงเวลาดังกล่าวล้วนเกิดจากลัทธิจักรวรรดินิยมและความกระหายสงครามของญี่ปุ่นเองที่ทำให้โอกินาวากลายเป็นสมรภูมิต่อสู้รบที่ดุเดือด ประวัติศาสตร์ที่ผู้คนจดจำ และเหตุการณ์ที่น่าสนใจสำหรับวงการภาพยนตร์ที่จะเผยแพร่ความบันเทิงหรือบอกเล่าความจริงสู่สายตาโลก

2. ภาพยนตร์สะท้อนความยากลำบากและความไม่เต็มใจร่วมรบของทหารญี่ปุ่น

ภาพยนตร์เรื่อง “จดหมายจากอิโวจิมา ยุทธภูมิสู้แค่ตาย (Letters from Iwo Jima)” เข้าฉายในปี 2006 โดย คลินท์ อีสต์วูด ผู้กำกับชาวอเมริกัน ภาพยนตร์บอกเล่าถึงสมรภูมिरบที่อิโวจิมา⁹ สมรภูมิแรกก่อนกองทัพอเมริกาจะบุกโจมตีที่โอกินาวาได้ ในส่วนต้นของเรื่อง ได้กล่าวถึงนายทหารไซโกะและพวกพ้องที่กำลังซัดสนามเพลาะบนชายหาด ขณะเดียวกัน พลโทคุริบะยะชิได้เดินทางมาถึงอิโวจิมาเพื่อเข้าประจำการในกองทหารรักษาการณ์และเริ่มตรวจสอบการป้องกันของเกาะสำหรับเตรียมการรบ ในเวลาต่อมา นายพลคุริบะยะชิตัดสินใจเปลี่ยนยุทธศาสตร์โดยออกคำสั่งยกเลิกสนามเพลาะป้องกันศัตรูที่ชายหาดและตั้งป้อมปราการโจมตีจากภูเขาแทนเนื่องจากเล็งเห็นว่าฝั่งอเมริกาที่มีเทคโนโลยีการรบที่เจริญก้าวหน้ากว่าจะสามารถบุกขึ้นหาดมาได้อย่างง่ายดายและญี่ปุ่นจะสูญเสียทหารอีกหลายนาย รวมถึงการโจมตีที่มาเรียว่า (15 มิถุนายน - 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1944) ญี่ปุ่นยังสูญเสียกองทัพเรือทั้งหมด เครื่องบินของกองทัพทหารญี่ปุ่นได้รับคำสั่งให้กลับโตเกียวเพราะต้องปกป้องแผ่นดินใหญ่ ด้วยเหตุนี้ ทำให้สถานการณ์ที่อิโวจิมาเริ่มตึงเครียดนับตั้งแต่นั้นไม่สู้รบจนกระทั่งวันที่เครื่องบินและเรือรบของอเมริกาบุกขึ้นเกาะ แผนการป้องกันชายหาดทำให้ ญี่ปุ่นสามารถรับมือกับกองกำลังทหารได้ตามที่นายพลคุริบะยะชิคิดไว้ หากแต่การโจมตีของอเมริกากลับมุ่งเป้าหมายไปที่เขาซูริบะชิที่ไซโกะและพวกพ้องประจำการอยู่พร้อมกับนายทหารชั้นสูงชิมิทสึที่ถูกปลดประจำการจากโตเกียวก่อนถูกส่งตัวมาที่อิโวจิมาและได้เข้าร่วมรบในครั้งนี้ด้วย

เหตุการณ์เริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ อเมริกาบุกโจมตีเขาซูริบะชิอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานหลายวันทำให้กองกำลังทหารญี่ปุ่นที่ประจำการอยู่ที่เขาซูริบะชิเริ่มอ่อนกำลังลง ผู้พันอะดาชิ (ผู้บัญชาการประจำเขาซูริบะชิ) ส่งคำขอปืนกลเพิ่มเติมจากนายพลคุริบะยะชิแต่ยุทธโศภณณ์ของญี่ปุ่นในตอนนั้นเริ่มร่อยหรอ คำสั่งเดียวที่ได้รับมาคือเร่งถอยทัพหลบไปทางเหนือเพื่อรักษานายทหารเอาไว้ หากแต่ผู้พันอะดาชิกลับปฏิเสธและยืนยันอย่างหนักแน่นว่าจะกระทำการพลีชีพตนเองและพวกพ้องที่เหลือเพื่อให้ตนได้ตายอย่างสมเกียรติของทหารของจักรพรรดิก่อนจะระเบิดฆ่าตัวตายตามความตั้งใจไซโกะเองที่ได้ยินคำสั่งจากนายพลคุริบะยะชิกลับหลีกเลี่ยงภารกิจพลีชีพพร้อมโน้มหน้าให้ชิมิทสึหลบหนีไปกับตนด้วยเหตุผลที่ว่าฆ่าตัวตายหรือสู้ต่อไปจะรับใช้จักรพรรดิได้มากกว่ากัน จากนั้นทั้งสองจึงพากันหนีไปที่ถ้ำทางเหนือก่อนถูกพบตัวและถูกนายทหารชั้นสูงต่อว่าถึงความน่าอัปยศที่ไม่สามารถอยู่ที่ซูริบะชิได้จนตัวตาย นอกจากนั้น นายทหารคนดังกล่าวยังตัดสินใจคว่ำดาบเตรียมฟันศีรษะของไซโกะและชิมิทสึเพื่อลงโทษตามวิถีของนักรบ แต่เมื่อนายพลคุริบะยะชิมาถึง ไซโกะและชิมิทสึจึงได้รับการช่วยเหลือผ่านการยืนยันจากนายพลของเขาเองว่าไม่ต้องการเสียชีวิตของตนเพิ่ม

⁹ ยุทธการที่อิโวจิมา ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ - 26 มีนาคม ค.ศ. 1945 เป็นยุทธการสำคัญนำโดยกองทัพอเมริกาที่เข้าบุกยึดเกาะอิโวจิมาจากกองทัพญี่ปุ่น เป้าหมายยึดทั้งเกาะเพื่อเป็นพื้นที่พักพลเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับยุทธการที่โอกินาวา

ทั้งนี้ ซิมิทส์ได้หลบหนีการประจําการตามแผนที่ตกลงไว้กับไซโกะ แต่กลับถูกทหารอเมริกาจับตัวไป และยังคงเสียชีวิตในเวลาต่อมา

วันสุดท้ายก่อนสงครามสิ้นสุดลง ไซโกะได้รับคำสั่งจากนายพลคูริบะยะชิ ให้ทำลายเอกสารและจดหมายทั้งหมดก่อนเข้าร่วมรบอย่างสมเกียรติเป็นครั้งสุดท้าย ไซโกะตอบรับคำสั่งแต่กลับฝังเอกสารทั้งหมดกับพื้นถ้ำและตามนายพลคูริบะยะชิออกไป การโจมตีระหว่างญี่ปุ่นและอเมริกาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ทหารญี่ปุ่นส่วนใหญ่ถูกฆ่าตาย นายพลคูริบะยะชิบาดเจ็บสาหัสจากการนำทัพเข้าสู่เตมก้าง เขาถูกช่วยเหลือโดยฟูจิตะ (นายทหารที่ปรึกษาของนายพลคูริบะยะชิ) ก่อนออกคำสั่งให้ฟูจิตะตัดศีรษะของเขา ก่อนที่ฝั่งอเมริกาจะเจอเข้ามาเจอตัว อย่างไรก็ตาม ฟูจิตะถูกยิงตายโดยพลแม่นปืนจากอเมริกา ก่อนได้ปฏิบัติตามคำสั่ง ไซโกะที่ตามมาภายหลังเห็นนายพลคูริบะยะชิบาดเจ็บจึงรีบเข้าช่วยเหลือแต่นายพลคูริบะยะชิขอให้ไซโกะฝังเขาไว้ในที่ที่จะไม่ถูกค้นพบก่อนยิงตัวตายด้วยปืนพกประจำตัวของเขา ไซโกะเสียใจกับเหตุการณ์ตรงหน้าและโกรธทหารอเมริกาเป็นอย่างมาก หากแต่เขาอ่อนแอเกินกว่าจะต่อสู้และหมดสติไป ฉากสุดท้ายเห็นเพียงใบหน้าของไซโกะที่ยิ้มและแค่นหัวเราะเบา ๆ อย่างน่ากลัวในขณะที่เขาอยู่บนเปลหามในค่ายทหารฝั่งอเมริกา

จากภาพยนตร์ ผู้วิจัยได้แบ่งสิ่งที่ภาพยนตร์ถ่ายทอดออกเป็นประเด็น ดังนี้

ความรักชาติและความจงรักภักดีของทหารญี่ปุ่นในสงคราม

วลีที่ว่า ‘ทหารของจักรพรรดิ’ ถูกเน้นย้ำตลอดทั้งเรื่องเพื่อปลุกใจให้ทหารสู้รบอย่างเต็มกำลังและไม่กลัวหากตนเองจะตาย การเขียนตีหรือด่าทอว่าข้าฉลาด น่าอับอาย หรือน่าอับยศ เกิดขึ้นต่อทหารญี่ปุ่นทุกครั้งเมื่อนายทหารสักคนนียอมแพ้หรืออยากมีชีวิตรอด ตลอดจนการลั่นไกปืน การระเบิดตัวเอง การยกดาบฟันศีรษะเพื่อฆ่าตัวตายของนายทหารชั้นสูงหลายคนที่จะไม่ยอมตายด้วยน้ำมือของฝ่ายตรงข้าม การที่นายพลคูริบะยะชิพูดถึงความสูญเสียของกองกำลังที่มาเรี่ยนา ทำให้เครื่องบินทั้งหมดถูกส่งกลับโตเกียวเพื่อเตรียมปกป้องจักรพรรดิที่พำนักอยู่ที่แผ่นดินใหญ่ ณ ขณะนั้น และเหตุผลที่ซิมิทส์ถูกปลดประจําการที่โตเกียว เหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นเพราะเขาไม่ยอมฆ่าสุนัขที่เห่ารบกวนตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซิมิทส์ทำให้ผู้บังคับบัญชาโกรธมากกว่าผู้นำของเขาเองด้วยตัวเอง ภายหลังจากยิงสุนัขแล้ว ผู้บังคับบัญชาได้ต่อกับซิมิทส์ด้วยน้ำเสียงเกรี้ยวกราดว่า “ถ้าแกยิงหมาไม่ได้ แกก็ไม่มีทางชนะคอมมิวนิสต์ได้ แกเป็นคนไม่รักชาติ” เหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าสิ่งยึดเหนี่ยวเดียวของนักรบญี่ปุ่นขณะทำสงครามนั้นคือจักรพรรดิที่คนญี่ปุ่นบูชาและยกย่องว่าเป็นบุตรของเทพเจ้า เกิดเป็นความจงรักภักดีต่อชนชั้นผู้ปกครองและจะไม่ยอมให้ใครทำร้ายจักรพรรดิและชาติของตนได้

ความไม่เต็มใจร่วมรบของทหารญี่ปุ่นบางนาย

อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องปกติที่หากมีทหารที่เต็มใจสู้รบจนตัวตายแล้วจะมีทหารที่ไม่ได้เต็มใจหรือตกอยู่ในสภาวะจำยอมต่อการเข้าร่วมสงครามเช่นเดียวกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ โซโกะ ตัวละครเอกของเรื่อง พ่อค้าขนมปังที่ภรรยากำลังตั้งครรภ์ลูกสาวของเขาอยู่ วันหนึ่งในขณะที่เขาและภรณานั่งอยู่ในบ้าน มีจดหมายจากราชการและมีการแสดงความยินดีต่อชายผู้ได้รับเลือกให้เข้าร่วมสงครามเช่นเขา โซโกะไม่พูดอะไรแต่ภรรยาของเขาขอร้องอ้อนวอนให้สามีของตนอยู่ ทางกรมไม่ฟังเหตุผลใด ๆ พร้อมอ้างว่าเป็นหน้าที่ของชายทุกคนที่ต้องทำเพื่อประเทศชาติ โซโกะยอมรับโชคชะตาของตนและบอกภรรยาเกี่ยวกับลูกในท้องด้วยความเสียใจ

ที่อิโวจิมา สถานที่เกิดสงคราม เกิดคำถามขึ้นจากโซโกะว่า ‘เขากำลังขุดหลุมฝังตัวเองอยู่หรือเปล่า’ ขณะที่เขาเริ่มขุดอุโมงค์สำหรับสนามเพลาะบนชายหาด และบทสนทนาที่โซโกะและ คะชิวะระ เพื่อนของเขา พูดคุยกันเกี่ยวกับการยอมยกเกาะให้อเมริกาเพราะเหนื่อยล้ากับการขุดอุโมงค์เตรียมรบแห่งนี้ รวมไปถึงซิมิตสึที่ถูกปลดประจำการจากโตเกียว ในตอนที่เขามาถึงที่อิโวจิมาในครั้งแรกรั้น ท่าทางของเขาดูหวาดกลัวต่อสมรภูมิรบที่กำลังจะเกิด ซิมิตสึเขียนจดหมายถึงครอบครัวทุกคนเช่นเดียวกับโซโกะที่หวังว่าภรรยาของเขาจะสบายดีและเฝ้ารอการกลับไปของตน

ความยากลำบากและการกินอยู่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะ

ในภาพยนตร์ ฉากที่โซโกะและกะชิวะระถูกเขียนตีในตอนที่เขาพูดคุยเกี่ยวกับการยอมยกเกาะให้อเมริกา นายพลคุริบะยะชิที่ผ่านเข้ามาเห็นว่านายทหารสองคนของเขากำลังถูกทำร้ายร่างกายจากผู้คุมจึงเข้าช่วยเหลือและลดโทษเหลือเพียงการอดอาหารกลางวัน ภาพของโซโกะและกะชิวะระที่ได้ดื่มเพียงน้ำเปล่าถูกฉายคู่กับนายทหารคนอื่น ๆ ที่กินอาหารกันอย่างหิวโซ นอกจากนี้ ยังเป็นฉากที่จุดประเด็นให้ผู้ชมสงสัยในตัวกะชิวะระเช่นเดียวกัน เสียงท้อร้องของเขาที่อาจเข้าใจได้ทันทีว่ากะชิวะระกำลังหิวมากเพียงใด หรือการกินอยู่ในลักษณะเช่นนี้กำลังเกิดโรคร้ายไข้เจ็บขึ้นในกลุ่มทหารญี่ปุ่นกันแน่ คำตอบของตัวละครปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ ผ่านท่าทีของกะชิวะระในแต่ละวันที่ผ่านไป เขาปวดท้องและมีอาการท้องร่วงบ่อยครั้งจนเสียชีวิตในที่สุด ภาพของโซโกะและพวกพ้องที่อาศัยอยู่ในถ้ำหลบภัยที่เหม็นอับและเต็มไปด้วยสิ่งปฏิกูล ประกอบกับบทสนทนายาระหว่างโซโกะและซิมิตสึเกี่ยวกับการตายในสมรภูมิรบในครั้งนี้ที่ยืนยันย้ำว่าคนญี่ปุ่นอุทิศชีวิตเพื่อชาติมากเพียงใด ทหารที่ถูกเกณฑ์เพื่อเข้าร่วมรบทั้งเต็มใจและไม่เต็มใจมากนัก แต่พวกเขาล้วนทำเพื่อชัยชนะของสงคราม เพราะอย่างน้อยที่สุดพวกเขาจะมีชีวิตกลับไปหาครอบครัวของเขาได้ ทั้งนี้ จากบทสนทนาดังกล่าว โซโกะบอกกับซิมิตสึว่าสุดท้ายแล้วแผนการรบคือการที่ทุกคนต้องตาย แต่ซิมิตสึกลับแย้งว่าทหารที่ตายนั้น พวกเขายอมตายอย่างมีเกียรติ คำตอบของซิมิตสึเป็นไปตามวิถีนักรบที่ถูกปลูกฝังมา โซโกะจึงค่อนข้างและตอบกลับไปว่าการที่กะชิวะระท้องร่วงตายก็นับว่าเป็นเกียรติดีสินะ กล่าวได้ว่าเป็นตัวละครที่สะท้อนอีกแง่มุมหนึ่งของสงครามและทหารญี่ปุ่นที่ร่วมรบในเหตุการณ์ ชาวญี่ปุ่นมีความรู้สึก

ว่าตนภาคภูมิใจในชาติบ้านเมืองของตนอย่างเข้มข้น กลับกันอาจมีกลุ่มคนอีกจำนวนหนึ่งที่รักชีวิตไม่ต่างกับประเทศชาติที่ควรปกป้องจากศัตรู บุกโหดหรือวิถีนักรบเป็นเพียงเรื่องของชาмуไรในอดีตที่ตกทอดมาสู่ทหารในสงครามได้หรือไม่ แต่ด้วยวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวญี่ปุ่นนั้น การเลี้ยงที่จะเผชิญสงครามจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในยุคที่ประเทศชาติต้องเผชิญกับศัตรูและจำเป็นต้องปกป้องดินแดนของตนเช่นนี้

อีกหนึ่งฉากที่ภาพยนตร์ถ่ายทอดให้เห็น คือฉากที่ทหารญี่ปุ่นส่วนใหญ่ได้กินเพียงซูปสำหรับเท่านั้น ไม่มีข้าวหรือขนมปังเนื่องจากต้องส่งเสบียงอาหารเหล่านี้ให้กับโตเกียว ไชโกะบอกกับคะชิวะระว่าทหารโตเกียวเอาทุกอย่างที่ต้องการสำหรับประเทศไปโตเกียวทั้งหมด เครื่องปั้นขนมปังจากร้านขายขนมปังของเขาก็ถูกนำไปหลอมทำอาวุธ นับว่าชีวิตของชาวญี่ปุ่นที่สะท้อนผ่านภาพยนตร์ไม่ได้สุขสบายมากนัก ผู้คนบางส่วนที่ไม่ได้สู้รบกลับต้องใช้ชีวิตอย่างดิ้นรนเนื่องจากจำเป็นต้องอุทิศทั้งชีวิตเพื่อประเทศชาติทั้งสิ้น

นอกจากประเด็นดังกล่าวที่ภาพยนตร์นำเสนอแล้ว ยังมีคำพูดจาก คลินท์ ฮีสต์วูด ผู้กำกับภาพยนตร์ที่ให้สัมภาษณ์ถึงความตั้งใจของเขาเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องนี้อีกด้วยว่า “ผมคิดว่ามันสำคัญสำหรับประชาชนชาวญี่ปุ่นที่จะเห็นคุณค่าทหาร แม้ว่ามันจะไม่เกี่ยวกับการชนะหรือแพ้สงคราม ใครชนะหรือใครแพ้ มันเกี่ยวกับการเสียสละที่พวกเขามอบให้ประเทศชาติของพวกเขา จะถูกหรือผิด พวกเขาเสียสละ” (โรจน์ จินตมาศ, ผู้แปล, 2013) อีกทั้งยังเป็นภาพยนตร์ที่สร้างจากจดหมายของนายพลคุริบะยะชิที่เขียนไว้ตลอดการทำสงครามที่อิโวจิมาก่อนถูกขุดพบในปี 2005 ทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าภาพยนตร์เรื่องนี้จะช่วยสร้างทัศนคติหรือมุมมองใหม่ ๆ เกี่ยวกับทหารญี่ปุ่นได้ในระดับหนึ่งเนื่องจากภาพยนตร์สัญชาติอเมริกันบางส่วนได้สะท้อนถึงความโหดร้ายและความกระหายต่อสงครามของญี่ปุ่นเท่านั้น หากแต่ความเห็นใจต่อภาวะสงครามของญี่ปุ่นกลับเกิดขึ้นเมื่อรับชมภาพยนตร์เรื่องนี้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ความยากลำบากที่ทหารญี่ปุ่นประสบอยู่ในสงครามอาจไม่สำคัญเท่าภารกิจที่ต้องปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงให้ได้ถึงแม้จะต้องพลีชีพเพื่อให้รอดพ้นจากการตกเป็นเชลยของนายพลคุริบะยะชิในตอนจบของเรื่อง

จากการศึกษามุมมองต่อสงครามโอกินาวา ค.ศ. 1942-1945 ผ่านภาพยนตร์เรื่องจดหมายจากอิโวจิม่า ยุทธภูมิสู้แค่ตาย (Letters from Iwo Jima) และ วีรบุรุษสมรภูมิปาฏิหาริย์ (Hacksaw Ridge) ร่วมกับการศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่ทำให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นมีความคิดเกี่ยวกับการก่อสงคราม การเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตกประกอบกับความเป็นชาตินิยมของชาว

ญี่ปุ่นขณะปิดประเทศส่งผลให้ญี่ปุ่นปฏิรูปประเทศจนกลายเป็นมหาอำนาจสำคัญในภูมิภาคเอเชียทั้งด้านอุตสาหกรรมและกองทัพทหาร ความน่าสนใจจากเหตุการณ์ดังกล่าวที่สะท้อนออกมาจากภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่อง นอกจากความโหดร้าย ความรุนแรง และความสูญเสีย หรือแม้แต่ภาพของทหารอเมริกาที่เข้าช่วยเหลือทหารญี่ปุ่นที่ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์เรื่อง Hacksaw Ridge แล้ว ยังปรากฏภาพของความยากลำบากและความไม่เต็มใจร่วมรบของทหารญี่ปุ่นซึ่งเป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่พบได้ไม่บ่อยนักสำหรับภาพยนตร์สัญชาติอเมริกัน อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนำเสนอออกมาตรงกัน คือความรักชาติและการอุทิศตนเพื่อชาติของทหารญี่ปุ่นที่เข้มขันตลอดทั้งเรื่อง รวมถึงภาพของทหารอเมริกาที่ถึงแม้จะโหดร้ายและรุนแรงหากแต่ยังปรากฏความเมตตาที่แตกต่างจากญี่ปุ่นเอาไว้ ทั้งนี้ หากศึกษาประวัติศาสตร์ควบคู่ไปด้วยแล้ว อาจเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ยากหากภาพยนตร์ต้องการสร้างความรู้สึกเห็นใจต่อทหารญี่ปุ่นเนื่องจากญี่ปุ่นมีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะอุทิศชีวิตอย่างจริงจังเพื่อประเทศชาติจนก่อให้เกิดยุทธการสำคัญขึ้นทั่วโลกในช่วงเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 อันเป็นผลให้เกิดภาพจำที่โหดร้ายสำหรับสงครามที่เกิดขึ้นจากญี่ปุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

หนังสือ

- คาร์ริงตัน กูตรีช. (ม.ป.ป.). **ประวัติศาสตร์จีน**. แปลโดย ส. ศิวรักษ์. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. (1985). **สร้างคน สร้างชาติ : สไตล์ญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- พวงทิพย์ เกียรติสทกุล. (2015). **ญี่ปุ่น : สามทศวรรษของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ ค.ศ.1945-1975**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ศิลปาคร.
- วีระชัย โชคมุกดา. (2011). **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรู๊ป.
- สรวิศ ชัยนาม. (2012). **จากการปฏิวัติถึงโลกาภิวัตน์ ความรู้เบื้องต้นการเมืองโลกเชิงวิพากษ์ผ่านสื่อภาพยนตร์**. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- สีเนะโตะโมะ ยะมะโมะโตะ. (ม.ป.ป.). **บูชิโด วิถีนักรบแห่งซามูไร**. แปลโดย ไขษิต ทิพย์เทียมพงษ์ กรุงเทพฯ: ก้าวแรก.
- อิโว ไฮโต และ เอลิซาเบธ ลี. (ม.ป.ป.). **พงศาวดารญี่ปุ่น**. แปลโดย ยูปีเตอร์. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

เว็บไซต์

- ทรายแก้ว ทิพากร. (2017). **ชาตินิยมขวาสุดโต่งในญี่ปุ่น**. เข้าถึงเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2020. เข้าถึงได้จาก <http://asiatrend.ias.chula.ac.th/>
- ภัทร์อร พิพัฒน์กุล. (2014). **โคะจิกิ: จากตำนานเทพผู้หนังสือเรียนและวรรณกรรมสำหรับเด็ก** (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต). กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เข้าถึงได้จาก <https://www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=b2050156>
- โรจน์ จินตมาศ. (2013). **Letters from Iwo Jima เมื่อฝรั่งสร้างหนังญี่ปุ่นได้นำประทับใจ**. เข้าถึงเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2020. เข้าถึงได้จาก <http://www.iseehistory.com/>
- ศิริพร ดาบเพชร. (2016). **อิทธิพลตะวันตกกับจักรวรรดิญี่ปุ่น**. *วารสารประวัติศาสตร์*. 41(สิงหาคม 2016-กรกฎาคม 2017) : 58-73. [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 16 มกราคม 2020. เข้าถึงได้จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOH/article/download/7969/7154>

ประวัติผู้วิจัย**ชื่อ – นามสกุล**

นางสาวอภิญญา ฉัตรทิน

ที่อยู่2041/1 หมู่ 15 ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง
จังหวัดสมุทรปราการ**ประวัติการศึกษา**

พ.ศ. 2559

สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย

จากโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ

สวนกุหลาบวิทยาลัย สมุทรปราการ

พ.ศ. 2559 - 2563

ศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอเชียศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร